

RÓMAI DOKUMENTUMOK II.

A TÖMEGTÁJÉKOZTATÁSI ESZKÖZÖK PÁPAI TANÁCSÁNAK NYILATKOZATA

**PORNOGRÁFIA ÉS ERŐSZAK
A TÖMEGKÖMUNIKÁCIÓS ESZKÖZÖKBEN**

A FORDÍTÁS ALAPJÁUL SZOLGÁLÓ MŰ: PORNOGRAFIA E VIOLENZA
NEI MEZZI DI COMUNICAZIONE, UNA RISPOSTA PASTORALE.
CITTA DEL VATICANO, 1989.

FORDÍTOTTA: DR. NÉMETH LÁSZLÓ,

SZENT ISTVÁN TÁRSULAT
AZ APOSTOLI SZENTSZÉK KÖNYVKIADÓJA BUDAPEST, 1991.

BEVEZETÉS

1. Az utóbbi években gyökeres átalakulás ment végbe a világban az erkölcsi értékek felfogását illetően, ami mélyreható változásokat idézett elő az emberek gondolkodásmódjában és cselekedeteiben. Ebben a folyamatban a tömegkommunikációs eszközöknek döntő szerepük volt és van, mind az egyes ember életében, mind a társadalomban, mivel új magatartásformákat és életstílust közvetítenek és mutatnak be.

2. Ezen változások egy részének kétségtelenül vannak pozitív oldalai is. Ma, ahogy II. János Pál pápa nemrégiben megjegyezte: „az első pozitív vonás, hogy sok férfi és nő felismerte, annak teljességében, a maga és minden ember méltóságát... Ugyanakkor a világ megosztottsága és mindenfajta konfliktus elősegíti, a radikális egymástól való függés felismerését és ennek következtében a szolidaritás szükségességét, mely ezt a felismerést összefogja és átteszi erkölcsi szintre.” Mindezt nagymértékben elősegítették a tömegkommunikációs eszközök.

3. A változások nagy része azonban negatív következményekkel járt. Ahogy a múltban már oly sokszor visszaéltek az ember méltóságával és jogaival, a keresztény értékekkel és ideálokkal, úgy ma, újra és új formában sértik meg ezeket. Mindezekért részben a hírközlő eszközök is felelősek.

4. A kommunikációs eszközök alkalmazása, ahogyan a II. Vatikáni Zsinat említi, annak köszönhető, hogy „hasznos segítői az emberiségnek”, de az is igaz, „hogy az emberek a Teremtő Isten gondviselő terve ellen, illetve saját romlásukra és pusztulásukra is felhasználhatják ezeket”.

5. Az utóbbi évek nyugtalanító fejlődésének időszakában a kommunikációs eszközök egyre nagyobb teret engedtek a pornográfiának és a felesleges, öncélú erőszaknak. A könyvek és folyóiratok, hangfelvételek, a mozi, a színház, a televízió, a videokazetták, a reklámok és maguk a hírközlő eszközök is erőszakos és szabadjára engedett szexuális jeleneteket kínálnak, amely nyílt pornográfia, és erkölcsileg elfogadhatatlan.

6. Az ember ősi törekvése, hogy felmagasztalja az erőszakot és a pornográfiát ott, ahol az kifejezésre juttatja a bűntől megsebzett emberi természet legsötétebb dimenzióit. Az utolsó negyedszázadban ezek mindenesetre mind nagyobb tért hódítottak, és ugyanakkor súlyos társadalmi problémákat okoztak. Miközben növekedett az erkölcsi normák körüli zűrzavar, a tömegtájékoztatás egyre nagyobb közönség számára tette elérhetővé a pornográfiát és az erőszakot, beleértve az ifjúságot és a gyerekeket is. Ez valamikor csak a gazdag országokra korlátozódott. A tömegkommunikációs eszközök hatása azonban a fejlődő országok erkölcsi értékeit is kezdi megrontani.

7. A tömegkommunikációs eszközök lehetnek az egység és a kölcsönös megértés szolgálói, de lehetnek az élet, a család, a vallási és etikai értékek eltorzult szemléletének hordozói, az ember valódi méltóságát és célját figyelmen kívül hagyó látásmód népszerűsítői is. A szülők szerte a világon nyomatókosan kifejezésre juttatták jogos aggodalmukat a filmekkel, videokazettákkal, televíziós műsorokkal, hangfelvételekkel és bizonyos sajtótermékekkel kapcsolatban, hiszen

ezeket gyermekeik nézhetik, hallgathatják és olvashatják. Ezek a szülők semmilyen körülmények között nem akarják, hogy a családban elsajátított erkölcsi értékek megszűnjenek olyan elítélendő termékek hatására, melyek mindenhol igen könnyen hozzáférhetőek, leggyakrabban a tömegkommunikációs eszközök révén.

8. Ez a dokumentum bemutatja a pornográfia és az erőszak legsúlyosabb hatását az egyénre és a társadalomra, rámutat a ma fölmerülő problémák főbb okaira. Arra törekszik tehát, hogy megmutassa, milyen eszközök állnak a hírközlő eszközök hivatásos alkalmazottainak, a szülőknek, nevelőknek, a közönségnek, a világi és egyházi hatóságoknak, a vallási szervezeteknek és a magánszektorhoz tartozó csoportosulásoknak rendelkezésére, melyekkel ezeket a gondokat orvosolni tudják.

A PORNOGRÁFIA ÉS AZ ERŐSZAK HATÁSAI

9. A mindennapi tapasztalat megerősíti az egész világon végzett felmérések tapasztalatait, melyeket a tömegkommunikációs eszközök közvetítette pornográfia és erőszak negatív hatásáról végeztek. A pornográfia - a tömegkommunikációs eszközök esetében - az emberi testnek férfiúi vagy női mivoltában rejlő, „privacy”-hoz való jogának megsértése az audiovizuális eszközök által. Ez a sérelem az embert és az emberi testet egy személytelen, a féktelen vágyak prédájául vetett tárgyáá redukálja. Az erőszak ilyen értelemben az emberi méltóság elleni cselekedet bemutatásaként értelmezhető, mely a legalantasabb ösztönökre hat, alapvetően támadó, és gyakran szenvedélyes, nagy fizikai erőt feltételez. A szakértők véleménye olykor eltérő ezen jelenségek hatásának kiterjedését illetően, illetve annak megítélésében, hogy ez a probléma az egyént és a közösséget milyen módon érinti. De a probléma főbb vonásai mindazonáltal világosak, határozottak és nyugtalanítóak.

10. Senki sem tekintheti magát védettnek a pornográfia és az erőszak lealacsonyító hatásával szemben, vagy mentesnek a pornográfia befolyása alatt álló személyek okozta károktól. A kisgyermek és a fiatalok rendkívül sérülékenyek és különösen ki vannak téve annak, hogy ezek áldozatai legyenek. A pornográfia és a sadista erőszak lealacsonyítja a szexualitást, perverzé teszi az emberi kapcsolatokat, szolgásgba veti az egyént, különösképpen a nőket és a kisgyermeket; szétrombolja a házasságot és a családi életet, antiszociális magatartásra készítet, és gyengíti a társadalom erkölcsi szilárdságát.

11. Kétségtelen tehát, hogy a pornográfia egyik hatása a bűn. Az ilyenfajta ártalmas termékek készítésében és terjesztésében való tudatos részvételt súlyos erkölcsi rossznak kell tekinteni. Az is igaz, hogy ezeknek a termékeknek a gyártása és terjesztése nem történhet meg, ha nem lenne rá piaci igény. Azok, akik ilyenfajta termékekhez akarnak hozzájutni, nemcsak saját maguknak okoznak erkölcsi károkat, hanem elősegítik, hogy ez a káros kereskedelem fejlődjék.

12. Azokban a kisgyermekben, akik gyakran ki vannak téve a tömegkommunikációs eszközök közvetítette erőszakos jeleneteknek és ezek hatásainak, súlyos károsodások keletkezhetnek, mert még nem képesek világosan különbséget tenni a képzelet és a valóság között. Egy következő stádiumban a tömegkommunikációs eszközökben szereplő sadista

erőszak hatása az érzékeny személyekben, különösen a fiatalokban egészen odáig vezet, hogy ezt elfogadhatónak, normálisnak és követésre alkalmasnak találják.

13. Egyes vélemények szerint a pornográfia és a sadista erőszak között kapcsolat áll fenn; a pornográfiának egy bizonyos fajtája kifejezőmódjában és tartalmában egyaránt jellegzetesen erőszakos. Azokat, akik ilyenfajta termékeket néznek vagy olvasnak, az a veszély fenyegeti, hogy ezeket a viselkedésformákat átveszik, és magatartásukban egészen odáig jutnak, hogy nem tudnak tisztelni másokat, akik szintén Isten gyermekei és ugyanannak az emberi családnak a tagjai. A pornográfia és a sadista erőszak közötti kapcsolat rendkívüli következményekkel jár az olyan emberekre nézve, akik szellemileg sérültek.

14. Az úgynevezett „soft core” pornográfiának olyan hatása is lehet, hogy fokozatosan érzéketlenné tesz, lépésről lépésre elfojtja az egyének erkölcsi érzékét egészen odáig, hogy erkölcsileg és személyiségükben érzéketlenné válnak mások jogaival és emberi méltóságával szemben.

A pornográfia, éppúgy mint a kábítószer, függőséget teremt, és arra ösztönzi az egyént, hogy egyre izgatóbb és perverzebb termékeket („hard core”) keressen. Ennek a folyamatnak az előrehaladásával az antiszociális viselkedés valószínűsége megnő.

15. A pornográfia kedvez a fantáziálásnak és a beteges magatartásformáknak. Veszélyezteti a személy erkölcsi fejlődését, egészséges és érett kapcsolatait, különösképpen a házasságban és a családi életben, ahol a kölcsönös bizalom, a gondolatok és a cselekedetek őszintesége, erkölcsi tisztasága nagyon fontos.

16. A pornográfia tönkreteszi a hiteles emberi szexualitás meghitt családi jellegét. Ha a szexualitást mint az egyéni kielégülés féktelen keresését tekintik és nem mint a tartós szerelem kifejeződését a házasságban, akkor a pornográfia olyan tényezőként jelenik meg, amely a családi életet teljes egészében alááshatja.

17. Súlyos és veszélyes, agresszív szexuális cselekedetek, rablások és gyilkosságok esetében a pornográfia úgy hat, mint stimuláló és megerősítő szer, mint egyfajta közvetett bűntárs.

18. A pornográfia és az erőszak egyik alapvető üzenete a másik ember megvetése: inkább tárgyként kezeli az embert, mint személyként. Így a pornográfia és az erőszak elfojtják a gyengédséget és az együttérzést, hogy átadják helyüket a közömbösségnek, sőt még a brutalitásnak is.

A PROBLÉMA OKAI

19. Úgy tűnik, hogy a tömegtájékoztatási eszközökben a pornográfia és az erőszak térhódításának egyik alapvető oka, a mindenáron egyéni kielégülést kereső, szabados erkölcs terjedése. Ehhez kapcsolódik egy helyrehozhatatlan erkölcsi üresség, mely az emberek számára elérhető boldogságot egyedül az érzéki örömeiben látja.

20. Néhány közvetlenebb ok tovább növeli a pornográfia és az erőszak térhódítását a tömegtájékoztatási eszközökben. Ezek közül megemlíjtük az alábbiakat:

- A haszonszerzés vágya. A pornográfia jövedelmező ipar. A hírközlő eszközök iparágának néhány területe tragikusan engedett annak a kísértésnek, hogy kihasználják az emberi gyengeséget, különösen a fiatalokét és az érzékeny lelkűekét, hogy ily módon a pornográfiát és az erőszakot terjesztő termékekből hasznot húzzanak. A pornográfia ipara olykor olyannyira jövedelmező, hogy némely társadalomban a szervezett bűnözés része.

- Banális, szabados érvelés. A szabad véleménynyilvánítás némelyek szerint bizonyos toleranciát kíván a pornográfiával szemben, még a fiatalok erkölcsi egészsége, minden ember „magánügy”-höz való joga és a közszemérem megsértése árán is. Van, aki - tévesen - azt is mondja, hogy a pornográfia ellen a legjobb védekezés, ha törvényessé teszik. Ezek az érvelések többnyire kisebbségben lévő csoportoktól származnak, akik nem fogadják el a többség erkölcsi értékeit, és akik nem ismerik el a felelősség azon részét, melyet minden megfogalmazott és kiharcolt jog magában hordoz. A szabad szólás joga nem egy légüres térben létezik. A közösség felelőssége a fiatalság erkölcsre való nevelésében, a nők tisztelete, a „privacy” és a közszemérem biztosításában világosan mutatja, hogy a szabadságot nem lehet egyenlővé tenni a szabadossággal.

- Gondosan megfogalmazott törvények hiánya, vagy az olyan törvények hatástalan alkalmazása, melyek a közjó és különösképpen a fiatalság erkölcsének védelmére már érvényben vannak.

- Sok ember, köztük az egyházi közösség tagjainak bizonytalansága és érzéketlensége, akik - tévesen - úgy gondolják, hogy nincs közük a tömegkommunikációs eszközök közvetítette pornográfia és erőszak jelenségéhez, vagy képtelenek arra, hogy tegyenek ellene.

HOGYAN SZÁLLJUNK SZEMBE A PROBLÉMÁVAL

21. A pornográfia és az erőszak hírközlési eszközök útján való terjedése sérti az egyéneket és a társadalmat, és sürgető problémát jelent, mely reális választ igényel az egyén és a közösség részéről egyaránt. A szólásszabadsághoz és a szabad információcseréhez való jogot tiszteletben kell tartani, de ugyanakkor tiszteletben kell tartani mindenkinek, a családoknak és a társadalomnak a „privacy”-hoz, a közszeméremhez és az élet alapvető értékeinek védelméhez való jogát is.

22. Hét olyan operatív tényezőre hívjuk fel a figyelmet, amelynek tennivalója van ezen a területen: a tömegtájékoztatási eszközök, a szülők, a nevelők, a fiatalok, a nyilvánosság, a hatóságok és az egyház, valamint a vallásos csoportok.

23. A HÍRKÖZLÉSI ESZKÖZÖK SZAKEMBEREI. Igazságtalan lenne azt állítani, hogy minden tömegkommunikációs eszköznek és minden abban közreműködőnek szerepe van ebben a káros kereskedelemben. Sok műsorvezető elhatárolja magát tőle, szakmai és személyi kvalitása által; ők azok, akik arra törekszenek, hogy vállalják felelősségüket az erkölcsi normák érvényre juttatásában és nagy tisztelettel vannak a közjó iránt. Fáradozásaik - különösen azoknak a fáradozása, akik törekszenek arra, hogy egészséges családi szórakozást nyújtsanak - megérdemlik csodálatunkat és bátorításunkat. Mi, ezeket a műsorvezetőket buzdítjuk, hogy egyezsége lépve alkossanak és juttassák érvényre a tömegkommunikációs eszközökben és a

reklámokban a közjót előmozdító és az egész emberi nem fejlődését elősegítő etikai szabályokat. Az ilyen viselkedési normára különösen szükség van a televízióban, mely a műsorokat közvetlenül továbbítja a lakásokba, ahol a gyermekek gyakran vannak egyedül, felügyelet nélkül. A valódi önkontroll mindig a legjobb szabályzó, és az önszabályozás a tömegkommunikációs eszközökön belül az első és a legjobb védelem lehet azokkal szemben, akik pornográfiát és erőszakot bemutató műsorok készítésével, saját hasznukat keresve meg akarják rontani az információ áramlását és a társadalmat.

24. A SZÜLŐK. A szülőknek meg kell kétszerezni erőfeszítéseiket a kisgyermek és a fiatalok erkölcsi nevelésének teljességéért. Ez magában hordozza az emberi szexualitás iránti egészséges magatartásra való nevelést, mely minden ember - mint Isten gyermeke - méltóságának tiszteletben tartásán, a tisztaság erényén és az önrendelkezés gyakorlatán alapul. Az egészséges emberi értékek kialakításának legjobb iskolája a rendezett családi élet, ahol a szülők gyakorló hívők és teljesen egymásnak és gyermekeiknek szentelik magukat. Manapság a kisgyermeknek és a fiataloknak szükségük van arra is, hogy úgy neveljék őket, hogy a műsorok között válogatni tudjanak, és a tömegkommunikációs eszközök jól tájékozott fogyasztói legyenek. Ezen a területen a szülők elsősorban személyes példájukkal tudnak hatni gyermekeikre; passzivitásuk vagy önkímélésük a tömegtájékoztatási eszközökkel szemben a fiatalok számára káros félreértések forrása lehet. A fiatalok számára különös jelentősége van a példának, melyet a szülők mutatnak nekik, tanúsítva a kölcsönös szeretetet és gyengédséget a házasságban, valamint a készséget a gyermekekkel való szeretetteljes és udvarias beszélgetésre mindarról, ami érdekli őket. Szükségesnek látjuk emlékeztetni arra, hogy a nevelés területén „többet lehet elérni a meggyőzéssel, mint a tiltással.”

25. A NEVELŐK. A fiatalok erkölcsének formálásában a szülők elsődleges segítőtársai a nevelők. Az iskoláknak és más oktatási intézményeknek elő kell mozdítaniuk és emlékeztetükbe kell vésniük az etikai és közösségi értékeket, hogy biztosítva legyen a család és a társadalom egysége és egészséges fejlődése. A tömegkommunikációs eszközök nevelési programjai között különös jelentőségük van azoknak, melyek a fiatalokban kritikai érzéket és disztingválási készséget alakítanak ki a televízió, a rádió és más hírközlő eszközök használatát illetően, így téve képessé őket arra, hogy ellen tudjanak állni manipulációnak, és elkerüljék az adások pusztán passzív, megszokássá vált hallgatását és nézését. Szükségesnek látjuk kiemelni, hogy mennyire fontos az, hogy az iskolákban hangsúlyt kapjon az emberi személyiség tisztelete, a családi élet értéke és a személyes erkölcs tisztaságának fontossága.

26. A FIATALSÁG. Maguk a fiatalok is hozzájárulhatnak ahhoz, hogy gátat emeljenek a pornográfia és az erőszak áramlásának a tömegkommunikációs eszközökben, amennyiben pozitívan reagálnak szüleik és nevelőik kezdeményezéseire, és vállalják saját döntéseik erkölcsi felelősségét szórakozásaik megválasztásában.

27. A NYILVÁNOSSÁG. A nyilvánosságnak is hallatnia kell a hangját. Egyénileg és közösségekben, az állampolgároknak - beleértve a fiatalokat is - kötelességük megismertetni nézőpontjukat a műsorkészítőkkel, az ügynökökkel és a hatóságokkal. Sürgető szükség van arra, hogy párbeszéd jöjjön létre a műsorszervezők és a nyilvánosság képviselői között úgy,

hogyan a tömegtájékoztatási eszközök munkatársai tájékoztatást kapjanak a fogyasztók valós kívánalmairól és érdeklődéséről.

28. A HATÓSÁGOK. A törvényhozók, a hivatalnokok, a törvény őrei és a jogászok hivatottak választ adni a tömegkommunikációs eszközök által terjesztett pornográfia és erőszak okozta problémákra. Egészséges rendelkezéseket kell törvénybe iktatni ott, ahol hiányoznak; a félreérthető törvényeket tisztázni kell; és a meglévő törvényeket alkalmazni kell.

Mint ahogy a pornográf anyagok előállítása és terjesztése nemzetközi következményekkel is jár, regionális, kontinentális, sőt az egész világon érvényesülő intézkedéseket kell fogantatni ennek az alattomos üzérkedésnek az ellenőrzésére. Azok, akik hasonló kezdeményezésekkel már előálltak, megérdemlik teljes támogatásunkat és bátorításunkat.

A törvényeknek és a törvény őreinek szent kötelessége a közjót védelmezni, különösképpen abban, ami a fiatalságra és a közösség legsérülékenyebb tagjaira vonatkozik. A pornográfia és az erőszak hatásairól elmondottakat figyelembe véve egy következtetés adódik: a közjó forog veszélyben. Az említett termékek olyan mértékben veszélyeztetik, amilyen mértékben előállítják és terjesztik őket, minden korlátozás és szabályozás nélkül. A hatóságoknak érezniük kell, hogy kötelességük gyors intézkedéseket fogantatni a probléma megoldására és megelőzésére ott, ahol az még nem vált aggasztóvá és sürgetővé.

29. AZ EGYHÁZ ÉS A VALLÁSOS CSOPORTOK. Az egyház állandó, elsődleges felelőssége az alapvető erkölcsi igazság világos tanítása, mely magában foglalja a szexuális erkölcsökre vonatkozókat is. Egy engedékeny és az erkölcsi értékeket illetően zavaros korban az egyház szavának prófétainak kell lennie; ez ahhoz vezet, hogy gyakran az ellentmondás jelének tekintik.

Az egyéni, közvetlen kielégülés úgynevezett „etikája” alapvető ellentétben áll az emberi személyiség tökéletes és teljes megvalósításával. A családi életre és a társadalmi életbe való felelősségteljes beilleszkedésre nevelés elengedhetetlen követelménye a tisztaságra és az önfegyelmre való nevelés. Ezzel szemben a pornográfia, a szabad erőszak arra törekszik, hogy elhomályosítsa a minden emberben tükröződő isteni képet; aláassa a házasságot és a családi életet, és így súlyos károkat okoz az egyénekben és a társadalomban.

Az egyház hivatott arra, hogy - ahol ez lehetséges - összefogjon más egyházakkal, felekezetekkel és vallási csoportokkal, hogy tanítsa és terjessze ezt az üzenetet. Intézményeit és szolgálattevőit arra kell ösztönöznie, hogy megtanítsák a tömegkommunikációs eszközök használatát és azok szerepét az egyéni és a közösségi életben. Különös figyelmet kell szentelni ezen a területen a szülőknek nyújtott segítségnek.

Ezért nemcsak a katolikus iskolák, az egyház más oktatási kezdeményezései és a szemináriumok, hanem a férfi és női szerzetesek, a világi intézmények programjaiban is helyet kapott a hírközlési eszközök használatára vonatkozó képzés. A nevelés területén tevékenykedő papoknak, szerzetes férfiaknak és nőknek a disztinválás példáját kell mutatniuk az írott vagy audiovizuális hírközlő eszközök kezelését illetően.

30. Összefoglalásul: a hírközlő eszközök iránti pusztán korlátozó vagy cenzúrázó magatartás az egyház részéről sem nem elegendő, sem nem megfelelő. Ellenkezőleg: az egyháznak állandó kapcsolatban kell állnia a felelősségük tudatában lévő műsorszerkesztőkkel, hogy bátorítsa őket küldetésükben, és támogassa őket ott, ahol az lehetséges, vagy ahol azt elvárják. A keresztény

műsorszerkesztők és hivatásbeli szervezeteik, melyek sajátos szakmai ismeretekkel rendelkeznek e kérdést illetően, hivatottak arra, hogy kulcsszerepet vállaljanak ebben a párbeszédben.

31. Lelkiismeretesen, az erkölcs világos elvei szerint értékelve az egyes produkciókat és kiadványokat, a katolikus kritikusok, valamint a katolikus kommunikációs szervezetek értékes segítséget nyújthatnak a tömegkommunikáció szakembereinek és a családoknak. A tömegkommunikációs eszközökről az Egyház dokumentumaiban már kifejezésre juttatott iránymutatások - beleértve számos püspök állásfoglalását a pornográfia és az erőszak problémájáról - megfontolásra és következetes megvalósításra érdemesek.

32. Ez a dokumentum az aggodalmaikat széles körűen hangoztató családoknak és az egyház pásztorainak szól, hogy egyre mélyebb elmélkedésre sarkallja őket egy, az utóbbi években különösen sürgetővé vált probléma - nevezetesen: a pornográfia és az erőszak terjedése a tömegkommunikációs eszközökben - erkölcsi természetéről, és arról, hogy hogyan kell megvalósítani Szent Pál felhívását: „*Ne hagyd, hogy győzzön rajtad a rossz, hanem te győzd le a jóval a rosszat*” (Róm 12, 21).

Tömejtájékoztatási Eszközök Pápai Tanácsa

Vatikán, 1989. május 7.

A tömejtájékoztatási eszközök XXIII. világnapja

John P. Foley
elnök

Mons. Pierfranco Pastore
titkár